

1. Виртуелно распакивање

Доба постмодернизма је дефинитивно прошло. У теорији и политичкој пракси, али можда највише у животној стварности новог времена сведоци смо краја још једне идеологије. Мада се најчешће, и свакако са добрим разлозима, постмодернизам нераскидиво везивао за духовно и културно стваралаштво Европе, одакле је генерички и потекао, парадокс његове егзистенције као и, вероватно, клица почетка његове пропасти прозирала се у тренутку догађања судара са идеологијом неолиберализма са којом се политички нашао "на истом задатку" у служби империјализма и хегемонизма САД. Зато је светска економска криза изнедрила дубоке и далекосежне промене - није реч само о томе да се показало да су виртуелне економске концепције неодрживе на средњи и дужи рок (ту је парадигматичан случај САД), и да смо ушли у поодмаклу фазу транзиције из једнополарног у мултиполарни поредак, него или чак пре, о специфичном мултидимензионалном повратку из царства виртуелног у царство стварности. Бомбе "невидљивих" авиона са огромне висине, намењене "заштити људских права", креирање виртуелних масовних убистава и њихово медијско промовисање, сајбер просторе лажирања непостојећих информација уместо знања, празне просторе егзистенције никад сасвим реалних „светских грађана“ сада је могуће замислити само уз много имагинације. Свет и терор једнодимензионалности, свет који је претходних деценија бљештао са великих и мала екрана, који је, показало се, доста олако прокламовао сопствену свемоћ у филозофији, политици, култури, економији, и изнад свега у технологији, разбио се, или прецизније, треснуо о земљу и сада се поново буди.

Ако се ови догађаји, наиме, не препознају као такви, као *догађаји par excellence* - што значи као непредвидљиви, неизрачунљиви и непоновљиви моменти који *мењају* свет тако што продиру у срце стварности - онда нам засигурно измиче суштина ових ствари.

Да узмемо најновије случајеве чији се стварносни, а то значи и политички дубински потенцијал код нас мало потцењује. Шта је, рецимо, у изузетним примерима, садржински заједнички именоватељ разоткривању светске политике и дипломатије, односно "случају Викиликс" и најновијем извештају Дика Мартија о трговини органима? У оба случаја реч је о ванредном разобличењу и изношењу на светло дана огољене, ненашминкане, бруталне стварности. Разуме се да је могуће (а то је скоро увек могуће) претпоставити на начин убедљиве конспиролошке теорије, да су и Џулијан Асанж и Дик Марти потекли из холивудске кухиње, да су обојица интелигентно смишљени и конструисани Џејмс Бондови за нови век, хероји који би требали да поврате веру човечанства које више не верује никоме, а понајмање у хероје (што је и била идеја претходног владајућег система и важан производ постмодерне). Али (не)срећа са овом причом и њеном вероватноћом не лежи само у томе што се у Холивуду снима све мање филмова и што домаћини имају мало сувише посла ових дана да би се тиме сада забавили, и они преко Атлантика као и ови који су нам ближи. Ако се ови догађаји, наиме, не препознају као такви, као *догађаји par excellence*

- што значи као непредвидљиви, неизрачунљиви и непоновљиви моменти који мењају

свет тако што продиру у срце стварности - онда нам засигурно измиче суштина ових ствари. Контигенција припада политичком, политичко без контингентности не може да дише и у пуном смислу не може ни да постоји. На страну, дакле, што се случајеви Асанжа и Мартија у много чему разликују у узрочно-последичној анализи, и што у првом случају, барем према мом личном осећају, има мало више контингенције него у другом (а допуштам да је можда и обрнуто), оно што их сабира и снажи тиче се односа према самој стварности. Информациона технологија, уз мање или више среће или случаја, уз помоћ „људске грешке“ или „грешке у систему“, искочила је из система и вратила се човеку као сврси, барем на тренутак. И разуме се да у томе има дубоке логике, баш као и у издувавању виртуелних финансијских балона који су узроковали светску економску кризу. Јер из зоне неразликовања истине од лажи, права од силе и антиполитике од политике поново улазимо у поље могућности њиховог разликовања...

2. Светско време vs. европско време vs. балканско (полу)време (2:1:0)

Да је протицање времена у Србији и на Балкану, баш као и у многим другим деловима света, прилично другачије од западног, да време код нас одувек (и упркос свим чарима и „успесима“ глобализације) има један сасвим другачији ход и логику, није нова ствар. Али је важнија утолико пре што време има дубоке везе са догађањем политичког и што постоји особено и незаменљиво, само наизглед ничим изазвано, *време политичког*.

Да је протицање времена у Србији и на Балкану, баш као и у многим другим деловима

света, прилично другачије од западног, да време код нас одувек (и упркос свим чарима и „успесима“ глобализације) има један сасвим другачији ход и логику, није нова ствар. Али је важнија утолико пре што време има дубоке везе са догађањем политичког и што постоји особено и незаменљиво, само наизглед ничим изазвано, *време политичког*.

Време светског, а и европског политичког узело је маха. И мада се не може оправдано рећи да чињеница да глобализацију (глобално, а тренутно највидљивије у Африци и Европи) замењује фрагментација представља „добро по себи“ или рађање политичког по дефиницији, у овом случају оно се збиља томе приближава. Разуме се, не само зато што је појам „мноштва“ далеко саприпаднији живој демократији неголи појам „једног“, него овога пута и из много различитих суштинских разлога, а то је да такви догађаји у новом свету сличе стварности. Или, прецизније, они јој одговарају, подржавају је и представљају њен живи израз. Прича о европском идентитету у Европи није озбиљно политички и културно изникла, нити почела да даје плодове, управо супротно. У сличном смислу, криза савремене Европе није само економска – она је изнад свега политичка, духовна, морална и оријентациона. То је позадина и све распрострањеније приче о „демократском дефициту“ која попуњава простор европских дебата, али не мање и прича о измењеном Лисабонском споразуму и све уочљивијем раздвајању Европе у (најмање) две зоне где ће важити сасвим другачија правила.

У ироничној, али не и нетачној интерпретацији, Србија је оно дете које се заигра и вечито касни. Једном сам у том духу рекла да ће Србија бити „последњи бастион неолиберализма“ када га више скоро нигде не буде било на видику. А можда буде и један од последњих бранилаца Европе, мада нећемо знати тачно које, али сигурно оне у коју по сваку цену треба да уђемо, да бисмо били део најбољег од свих могућих светова. Док се, дакле, на харвардском и другим светским универзитетима врло озбиљно разговара не само о кризи еврозоне него и о питању судбине и будућности (опстанка) ЕУ, наши „слободни универзитети“, „слободни медији“, „некомпромитована интелектуална и културна елита“, препуна људи „од личног, стручног и моралног интегритета“ ових дана о мало чему уопште и разговара, а камоли озбиљно (што руку на срце у овим условима скоро да и није могуће, обзиром да су се претпоставке за то изгубиле).

Време маркетинга (и нарочито спиновања), међутим, али и свега што је „мало више од маркетинга а мало мање од политике“ по свему судећи неумитно истиче, чак и у Србији. То разуме се не значи да време политичког по *defaultu* долази. Али значи стварање претпоставки за умно делање и појављивање потенцијала за нови почетак. И нема сумње да ту није најмање важно да без обзира што је на ивици егзистенције, све што је на рубу пропасти и лудо од незнања и понижења, неће више хтети да прави компромисе и неће бити спремно и радо да прихвати мање од истине.

Време маркетинга (и нарочито спиновања), међутим, али и свега што је „мало више од маркетинга а мало мање од политике“ по свему судећи неумитно истиче, чак и у Србији. То разуме се не значи да време политичког по defaultу долази. Али значи стварање претпоставки за умно делање и појављивање потенцијала за нови почетак.

3. Рађање стварности

Дакле, у светским размерама, израњају модерност, нација, суверенитет, слобода, правда, морал, истина, врлина, национални интереси, левица, десница - уместо људских права, транзиције, модернизације, политичке коректности, гиденсовско-блеровског "трећег пута", мултикултурализма, политике консензуса, постетике преживљавања и сл. Да не говоримо овом приликом о језику, идентитету и традицији где је случај Ангеле Меркел показао да није реч само о томе да се жели обавезно знање немачког језика него и дубље, разумевању и саживљавању са немачком културном и духовном традицијом. Баш као што иза чињенице да скоро половина грађана жели повратак немачке марке не леже само економски интереси, мада су и они неспорно важни. Овде је на делу специфично обнављање идеје о Леиткултур, за коју чак и Хабермас признаје да представља сасвим нови квалитет, неупоредив, рецимо, са Немачком 1930тих са чиме тај дух нема много сродног, али да се његови одлучујући захтеви тичу националног достојанства, изворне демократије и социјалне политике.

Нова модерност која долази споља гледајући може да подсећа на претходну, али собом носи искуство постмодерне и много преживљених заблуда. Она пре свега означава повратак ума али и повратак вере. Недавно ме једна новинарка помало уплашена овим стварима упитала "Да ли то значи да ће бити трећег светског рата?" Не верујем, верујем да су потенцијали нове модерности другачијег квалитета. Сем тога, постоји један специфичан однос између стварности и насиља. Што се стварност више препознаје и признаје, могућност и потенцијал за насиље се скоро реципрочно смањују. И то је углавном неписано правило и за разне „микро“ и „макро“ космосе. Тражиће се нека нова будућа „златна подлога“. У сваком погледу. А остало је мање или више пролазно...

Срећна вам нова година.